

Nr 1499

Av herr **Antonsson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 156, med förslag till förordning om ändring i förordningen (1968: 419) om allmän arbetsgivaravgift, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 1283 i Första kammaren)

Tecknen på överhettning i vår ekonomi har under sommaren och hösten gjort sig gällande med ökad styrka i form av bl. a. kraftiga prishöjningar, arbetskraftsbrist, svag handelsbalans och fortsatt press på valutaställningen. Samtidigt har de länge kännbara strukturella förändringarna inom bl. a. vissa hemmamarknadsindustrier och i handeln med utlandet förstärkts och alltmer framträtt som ett hot mot den samhällsekonomiska balansen.

Även om t. ex. prisstegringarna delvis kan tillskrivas internationella förhållanden, måste den uppkomna situationen främst tillskrivas brister i den inhemska ekonomiska politiken. Missbedömningar av utvecklingen har lett till att de ekonomisk-politiska åtgärderna har satts in för sent och att de totalt sett inte blivit tillräckliga. Till detta kommer att åtstrammingsåtgärderna varit mycket ensidiga. Nästan enbart ränte- och kreditpolitiska medel har kommit till användning, och åtstramningen har därmed främst kommit att rikta sig mot investeringarna.

I samband med konjunkturuppgången under fjolåret skärptes ränte- och kreditpolitiken successivt. Från juli 1969 har diskontot varit 7 procent, vilket är den högsta nivån sedan 1930-talet. Kreditrestriktionerna skärptes under hösten undan för undan och kompletterades med begränsningar i fråga om valutautförseln.

Redan i denna situation framstod en förstärkning av finanspolitiken som önskvärd, inte minst för att åstadkomma balans mellan olika ekonomisk-politiska medel. En sådan målsättning uppställdes också i den finansplan som lades fram i januari i år. Finansministern framhöll där bl. a. att »det framstår som ett oavvisligt krav att finanspolitiken stramas åt för att garantera stabilitet i den fortsatta utvecklingen samt för att åstadkomma en bättre balans mellan de ekonomisk-politiska medlen».

Den uppsatta målsättningen uppnåddes emellertid aldrig. De åtgärder som vidtogs för att förstärka den löpande statsbudgeten var sålunda inte tillräckliga för att eliminera det kraftiga köpkraftsöverskottet. Budgetunderskottet fortsatte därför att växa och uppgick för hela budgetåret 1969/70 till inte

mindre än 3,8 miljarder kronor. Inte heller genomfördes de åtgärder inom näringspolitiken som i detta läge bort genomföras för att stödja den ekonomiska politiken.

I stället genomfördes under våren ytterligare restriktioner, som i första hand riktade sig mot investeringarna. Sålunda infördes på nytt en investeringsavgift på s. k. oprioriterat byggande samtidigt som bankernas utlåningsmöjligheter ytterligare stramades åt genom bl. a. inskränkningar i checkkrediterna.

De negativa verkningarna av denna politik framträdde snabbt. Högräntepolitiken och den allt hårdare kreditåtstramningen gav utslag i ett ökat antal företagsnedläggelser. Jämfört med situationen ett år tidigare fördubblades varslen, och också i fråga om antalet konkurser ägde en kraftig uppgång rum. Kreditrestriktionerna begränsade företagens möjligheter att genomföra sina planerade investeringar. Pressen på priserna ökade också kraftigt under sommaren, och någon återhämtning av valutareserven kom aldrig till stånd. Under första halvåret 1970 noterades i stället ett rekordstort underskott i handelsbalansen. Riskerna för en fortsatt inflationsutveckling och nedläggningar av företag verkade samtidigt skapa svårigheter inför avtalsrörelsen. Till detta kommer att de regionala problemen på arbetsmarknaden har blivit bestående.

De starka prisökningarna under sommarmånaderna och risken för nya prishöjningar vid årsskiftet i samband med höjningen av momsen föranledde regeringen att under hösten fatta beslut om prisstopp, först på livsmedel och därefter på större delen av konsumtionsvaruområdet. Sådana åtgärder kan dock knappast väntas bli verkningsfulla utan kompletterande finanspolitiska åtgärder.

Den proposition med förslag till åtstramningsåtgärder som nu lagts fram — nr 156 — får anses som ett erkännande i efterhand av att den kritik som bl. a. centerpartiet tidigare riktat mot regeringens ekonomiska politik varit riktig. Vår kritik har främst vänt sig mot den bristande balansen mellan finanspolitiska och kreditpolitiska åtgärder, de uteblivna insatserna för att underlätta och stödja näringslivets investeringar samt oviljan att främja samförståndslösningar om de ekonomiska problemen.

I dagens läge framstår en förstärkning av finanspolitiken allttjämt som mycket angelägen, bl. a. för att minska risken för fortsatta prisstegringar och för att skapa förutsättningar för lättnader i ränte- och kreditpolitiken. Jämsides med dessa åtgärder måste den ekonomiska politiken inriktas på att främja näringslivets fortsatta utbyggnad, vilket är nödvändigt för att åstadkomma varaktiga förbättringar i bytesförhållandet med utlandet.

Samtidigt kan man i dagens läge inte bortse från möjligheterna till en relativt snar omsvängning i konjunkturen. Den internationella utvecklingen pekar i denna riktning. Också inom landet har påtagliga mätnadstendenser

gjort sig gällande på en del områden. Lageruppbbygget tycks sålunda ha upphört. Orderingsgången är i vissa branscher inte lika omfattande som tidigare, och leveranstiderna har förkortats. Prissänkningar har också ägt rum på vissa råvaror.

Jämsides med att den strama ekonomiska politiken får fortsätta måste därför en hög handlingsberedskap upprätthållas för att kunna möta en mera markerad omsvängning i konjunkturen. Detta gäller inte minst på det regionalpolitiska området. Generella lättnader i den ekonomiska politiken bör i första hand sättas in på det ränte- och kreditpolitiska området.

Inför vinterns avtalsrörelse är det vidare angeläget att parterna på arbetsmarknaden, de politiska instanserna och ekonomisk expertis får möjligheter att träffas till gemensamma överläggningar om det ekonomiska läget innan de egentliga avtalsförhandlingarna påbörjas. Vi vidhåller därför vårt tidigare krav på att en stabiliseringskonferens sammankallas med företrädare för arbetsmarknadens parter, regeringen, de politiska partierna och ekonomisk expertis.

I ett längre perspektiv inger särskilt den svaga bytesbalansen och omställningssvårigheterna inom vissa hemmamarknadsnäringar, som har att möta hård utlandskonkurrens, bekymmer.

Bytesbalansen har ända sedan mitten av 1960-talet uppvisat växande underskott. Det tidigare mönstret med växelvis ungefär lika stora underskott och överskott har sålunda brutits. Denna förändring kan hänföras till flera faktorer. Det växande negativa turistnettot, stagnationen i fråga om inkomster från sjöfarten samt ökningen av u-landshjälpen kan sålunda till viss del förklara de förändringar som inträtt. Men också de strukturella förändringarna inom det svenska näringslivet har spelat stor roll för utvecklingen. Nedläggningarna av företag inom typiska hemmamarknadsnäringar som t. ex. textil och konfektion, skottillverkning och odling av trädgårdsväxter har sålunda framtvingat ett ökat importbehov. Likaså tenderar den utpräglade exportindustrin att bli alltmer importkrävande i fråga om råvaror och halvfabrikat.

Möjligheterna att vända denna utveckling i positiv riktning ligger i första hand i en utbyggnad och modernisering av såväl exportindustrin som de hemmamarknadsinriktade näringarna. En viss omfördelning av de tillgängliga resurserna till förmån för näringslivets investeringar ter sig därför allt nödvändigare. Detta är desto mer angeläget som investeringsutvecklingen under flera år varit svag, och många tecken tyder på att det svenska näringslivet på grund av otillräcklig kapacitet därför inte fullt ut kunnat utnyttja den förbättring i det internationella efterfrågeläget som inträdde förra året.

Under fjolåret kunde dock en investeringsökning i näringslivet äga rum trots knappheten på lånemarknaden och hög ränta. Också under innevarande år har investeringsbenägenheten varit god. De reella möjligheterna att ge-

nomföra dessa investeringar har dock begränsats starkt av den restriktiva kreditpolitiken. Det slutgiltiga investeringsutfallet kan därför nu antas bli väsentligt lägre än vad som tidigare beräknats i bl. a. finansplanen.

Denna utveckling är särskilt påtaglig bland de mindre företagen. Bl. a. löneglidningen och de ökade materialpriserna har minskat vinstmarginalerna. Eftersom de mindre företagen dessutom i regel har relativt liten självfinansiering och sålunda är starkt beroende av lånat kapital, har kreditrestriktionerna och den hårda räntan drabbat dessa företag särskilt hårt. Nyligen redovisade undersökningar tyder på oförändrade eller t. o. m. minskade investeringar i dessa företag under 1970.

Detta förhållande är särskilt allvarligt mot bakgrund av vad som redan nämnts i fråga om hemmamarknadsinriktade näringar, där de mindre företagen är rikt företrädade. Det är uppenbart att särskilda åtgärder här behöver sättas in för att stärka dessa branschers konkurrenskraft och förhindra en alltför snabb nedläggning av företag.

De kreditpolitiska åtgärderna torde denna gång ha fått särskilt kraftig verkan på grund av att de varit i kraft under ovanligt lång tid. Diskontot har som nämnts legat på nuvarande rekordhöga nivå ända sedan i juli 1969. Också kreditrestriktionerna har blivit ovanligt långvariga. Även många företag, som ursprungligen haft god likviditet, torde därför nu ha stark känning av restriktionerna. Då det gäller räntan tillkommer därjämte kostnadseffekterna. Pris- och hyresstegringarna under året torde sålunda till inte ringa del kunna härledas till det höga ränteläget.

I den nuvarande situationen utgör givetvis sparandets utveckling en faktor av stor betydelse. Ett oroande förhållande är därvid inte minst den fortsatta nedgången i hushållssparandet. Den andel som hushållen spar av sina inkomster har successivt sjunkit från ca 8 procent i slutet av 1950-talet till 6,5 procent 1964 och 3,5 procent 1969. Särskilt för familjeföretagen och andra mindre företag rycker minskningen i hushållssparandet undan möjligheterna att säkerställa tillgången på riskvilligt kapital på traditionellt sätt.

Minskningen i hushållssparandet påverkar givetvis också efterfrågeutvecklingen. Med oförändrad sparkvot för hushållen jämfört med 1960-talets början skulle konsumtionsefterfrågan i dagens läge understiga den verkliga med minst ett par miljarder kronor. I många avseenden har detta samma samhällsekonomiska verkningar som ett lika stort skatteuttag och uppväger sålunda en större åtstramningseffekt än den som åstadkommes genom de i proposition nr 156 föreslagna åtgärderna.

Det är därför angeläget att särskilda åtgärder sätts in för att stimulera ett större enskilt sparande. Sådana åtgärder bör alltså i nuläget betraktas som ett komplement till åtgärder på det finanspolitiska området. Vi har redan i tidigare sammanhang föreslagit särskilda åtgärder på bl. a. skatteområdet

för att stimulera till större enskilt sparande. I detta sammanhang vill vi därför begränsa oss till att föreslå att ett värdefast statligt obligationslån ges ut i samband med utbetalningen av överskjutande skatt. Lånet bör sålunda bl. a. erbjudas till personer som i år erhåller överskjutande skatt men också stå öppet för andra småsparare.

Vissa möjligheter att låna i utlandet står också till buds då det gäller investeringar i näringslivet. Utlandsupplåning, som redan tillgripits i viss omfattning, kan givetvis inte utnyttjas obegränsat, eftersom sådana lån under alla förhållanden måste betalas tillbaka genom ökad export. I dagens läge kan emellertid en större utlandsupplåning enligt vår mening bidra till att lösa problemet att öka investeringsutrymmet i näringslivet, särskilt i industrin.

Den höga ekonomiska aktiviteten har också lett till en hög sysselsättning för landet som helhet och i många fall arbetskraftsbrist. Liksom tidigare har emellertid efterfrågan på arbetskraft varit mycket ojämnt fördelad mellan olika delar av landet. Utvecklingen under hela 1960-talet har gett klara belegg för att ojämnheten i sysselsättningstillgången kommer att bestå oberoende av konjunkturläget under överskådlig tid framåt, om inte effektivare insatser kan sättas in i de områden som har arbetskraftsoverskott. Det är därför angeläget att de regionala aspekterna verkligen beaktas inte bara genom speciella regionalpolitiska insatser utan också i den allmänna ekonomiska politiken.

De åtgärder för att stabilisera samhällsekonomin som föreslås i proposition nr 156 omfattar en höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften från en till två procent, höjning av skatten på motorbränslen samt på vin och sprit, justeringar av energiskatten och arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen samt tidigareläggning av höjningen av mervärdesskatten på ytterligare några varuområden. Totalt beräknas de föreslagna åtgärderna inbringa ca 1 850 milj. kr. per år under nuvarande förhållanden. De slutgiltiga samhällsekonomiska effekterna får dock anses som osäkra med hänsyn dels till ovissheten om konjunkturutvecklingen, dels till att en del av åtgärderna inte ger någon omedelbar stabiliseringspolitisk effekt.

Höjningen av den allmänna arbetsgivaravgiften bör enligt vår mening endast accepteras som ett provisorium. Denna avgift infördes 1968 i samband med omläggningen av den indirekta beskattningen från omsättnings-skatt till mervärdesskatt. Avgiften tillkom i stället för den indirekta beskattningen av investeringsvaror, som då bortföll, och uttaget bestämdes i första hand med ledning av det bortfall av skatteinkomster som detta föranledde.

Om arbetsgivaravgiften nu höjs, innebär detta att den får betraktas som ett permanent inslag i vårt skattesystem. Det är inte tillfredsställande att en sådan permanentning sker utan närmare undersökningar av avgifternas samhällsekonomiska verkningar. Någon sådan utredning har inte föregått vare sig införandet av avgiften 1968 eller förslaget till höjning i år. Vi föreslår

därför att avgiftens storlek omprövas inom nära framtid, förslagsvis ett år, och att en utredning om avgiftens samhällsekonomiska verkningar dessförinnan genomförs.

En höjning av arbetsgivaravgiften kommer otvivelaktigt att dämpa företagens efterfrågan på arbetskraft. En generell avgiftshöjning skulle därför allvarligt motverka strävandena till regional utbyggnad av näringslivet inom de sysselsättningssvaga regionerna. Med hänsyn därtill bör enligt vår mening ingen höjning av avgiften ske inom dessa områden. Inom det område där lokaliseringsstöd nu utgår samt inom övriga delar av Kopparbergs län och Gotland bör avgiften därför bibehållas vid nuvarande nivå.

Undantag från höjningen bör enligt vår mening också göras för den seglande personalen inom handelsflottan. Inom denna näring uttas redan en lägre avgift (0,64 %). Motivet för detta är att rederinäringen måste arbeta i hård internationell konkurrens, där konkurrenterna ofta åtnjuter statliga subventioner och i varje fall inte belastas med avgifter som kan jämföras med arbetsgivaravgiften. Denna motivering äger alltså giltighet. Med hänsyn till den stora betydelse som handelsflottan har för bl. a. våra valuta-intäkter och möjligheterna att upprätthålla en tillfredsställande bytesbalans föreslår vi att avgiften inom denna näring utgår med oförändrat procenttal.

Enligt förslaget skall arbetsgivaravgiften liksom hittills utgå även på löner och förmåner, som utbetalas av landsting och primärkommuner. Det är i detta fall fråga om en direkt övervältring av kostnader på landsting och kommuner. Med hänsyn både till önskvärdheten av att hindra ytterligare kostnadsövervältringar från staten till kommunerna och till att flertalet landsting och kommuner redan fastställt skatteuttaget för 1971 bör enligt vår mening dessa befrias från skyldighet att erlagga den höjda arbetsgivaravgiften till den del denna avser anställda inom socialvård samt hälso- och sjukvård. Höjningen av arbetsgivaravgiften skulle i annat fall medföra stora risker för inskränkningar i landstingens och kommunernas verksamhet på detta område.

Enligt förslaget i propositionen skall höjningen av skatten på drivmedel för bilar och andra fordon genomföras i form av en höjning av den s. k. motorbränsleskatten. Denna är till skillnad från vägskatten inte specialdestinerad.

Enligt vår uppfattning bör denna höjning i stället genomföras genom en uppräkning av den s. k. vägskatten. Medlen tillförs därigenom automatiskt bilskattefonden. Det ökade skatteuttaget på bensin och andra drivmedel bör sålunda i likhet med huvuddelen av den nuvarande drivmedelsskatten reserveras för utbyggnad av vägnätet. I vilken takt medlen skall utnyttjas för ytterligare vägbyggande får givetvis bestämmas med hänsyn till bl. a. konjunkturläget.

Med hänvisning till vad som anförts i motionen hemställer vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 156 beslutar

1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att en stabiliseringskonferens med representanter för regeringen, arbetsmarknadens parter, de politiska partierna och ekonomisk expertis sammankallas i enlighet med vad som anförts i motionen;

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttala sig för en sådan inriktning av den ekonomiska politiken, som kan skapa förutsättningar för en ökning av näringslivets investeringar och snara lättnader i ränte- och kreditpolitiken i enlighet med vad som anförts i motionen;

3. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag om ett värdesäkert statligt obligationslån skyndsamt föreläggs riksdagen;

4. att arbetsgivare inom det allmänna stödområdet samt Gotland och övriga delar av Kopparbergs län skall erlägga allmän arbetsgivaravgift med oförändrat en procent av värdet av utgivna löner och förmåner;

5. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av den allmänna arbetsgivaravgiftens verkningar samt förslag till riksdagen om arbetsgivaravgiftens framtida utformning;

6. att allmän arbetsgivaravgift i fråga om sådan arbetstagare hos redare som avses i 1 § första stycket i sjömansskatteförordningen skall utgå med oförändrad andel av värdet av utgiven lön och naturaförmåner;

7. att allmän arbetsgivaravgift i fråga om landstings- och kommunalanställd personal inom socialvård samt hälso- och sjukvård skall utgå med oförändrat en procent av värdet av utgivna löner och förmåner;

8. att avslå förslaget om höjning av motorbränsleskatten på bensin och andra drivmedel och att i stället höja den s. k. vägskatten med 10 öre för bensin och 8 öre för brännolja och gasol; samt

att vederbörande utskott utarbetar erforderlig författningstext.

Stockholm den 27 oktober 1970

<i>Johannes Antonsson</i> (cp)	<i>Lars Eliasson</i> (cp)	<i>Sven Vigelsbo</i> (cp)
	i Sundborn	
<i>Nils G. Hansson</i> (cp)	<i>Gunnar Larsson</i> (cp)	<i>John Eriksson</i> (cp)
i Skegrie	i Luttra	i Bäckmora